

En gång bodde det fyra högresta damer i porten på Johannesplan 1. Sen försvann de en efter en. Men minnena av dem lever fortfarande kvar hos dagens invånare. Det här är sagan om gudinnornas hus mitt i Stockholm.

TEXT: KRISTINA LINDSTRÖM
FOTO: MAUD NYCANDER

rivningskontrakt år 1968. Det var på den tiden huset skulle lämna plats åt en ny trafikled i city.

Och på den tiden Gudinnorna stod kvar.

Huset byggdes i en annan tid av omdaning. På 1880-talet skulle Stockholm ryckas upp ur bostadsslum och trångboddhet. Mängder av nya hus byggdes på Östermalm och i Vasastan, och vatten och avlopp drogs in i husen. När Johannesplan 1 byggdes år 1885 fanns ännu inte Johan-

Porten där gudinnorna bodde

Vid Johannesplan 1 stannar det moderna Stockholm för ett ögonblick. Här tar Malmskillnadsgatan slut och förvandlar hårda mörka linjer till en småstadsideal med Popp's konditori, den gamla brandstationens röda, dinglande lykta och kyrkogårdens klocktorn av trä. Kastanjer och lindar är höga, med stora kronor, och av biltrafiken på den fyrfiliga Sveavägen alldeles nedanför branten hörs ingenting.

Wollmar Holmström tycker att hans port är som en kyrka.

– Ja, så känns det när jag står i den. Som en kyrka, eller någon ståtlig byggnad i S:t Petersburg, säger han förnöjt. Den har något av den ryska pråligheten över sig.

Wollmar Holmström är en ortodox teolog från Töre i Norrland som hamnade på Johannesplan 1 genom ett

Det finns minnen utan röst. De tiger om sina hemligheter. Visar en del av sin historia, men försvinner in i dunklet så fort man börjar gripa efter dem.

Mitt i Stockholms dånanande, osande city finns ett av dessa minnen. Av en slump räddat undan 60-talets rasande grävskepp som rakade ned Brunkebergsåsens byggnader till högar av damm.

Det handlar om ett hus med adressen "Johannesplan 1", och kikar du in genom porten blir du säkert stående där ett tag, med näsan tryckt emot glaset.

"Folk brukar stå så", säger de som bor i huset.

Entrén är ett stort cirkelrunt rum med räfflade pilastrar och ett högt, välvat tak med överdådiga stuckaturer och blomstermålningar. Vägarna är indelade i åtta fält, också de prydda med mål-

ningar, stuckaturer och etsade spegelglas. Golvet är en vacker mosaik som sträcker sig in mot trapphuset. Stilen kallas romersk-pompejansk.

En gång fanns här också fyra gudinnor. Men de tillhör numera den gäckande historien.

nes kyrka där mittemot, bara ett litet kapell från 1600-talet. I övrigt låg här ett fattighus, en del träkåkar och brandstationen – som fortfarande står kvar.

Arkitekten hette Gustav Sjöberg. Han ritade bland annat också Blasieholmskyrkan och Immanuelskyrkan, som båda revs under 1960-talet. Genom entréns utformning skulle man förstå att det var fint folk som bodde där i huset i hörnet vid kyrkogården. Cirkelformen från entrén fortsatte vidare upp i huset och blev till fyra alldeles runda rum, ett på varje

våningsplan. De runda rummen hade böjda fönsterglas, hissnande utsikt och två kakelugnar, en på var sida om de höga pardörrarna.

Men av de människor som en gång flyttade in i det fina huset finns i dag inga spår. Lägenheterna är renoverade och planlösningarna ändrade. Och det lilla etsade fönstret nere i entrén, det som portvakten på den tiden i smyg kunde betrakta besökare igenom, är sedan länge igensatt med en träskiva.

När Wollmar Holmström flyttade in på Johannesplan 1 var det ett hus i förfall. De

ursprungliga hyresgästerna var sedan länge avflyttade. En del våningar stod tomma, i andra bodde tillfälliga gäster. Ibland var det slagsmål och blodstänk i trapphuset.

– Det var en surrealistisk känsla på något vis. I min våning fanns en lång, vindlande korridor med knarrande parkett och vattenskador i taket. Huset var en bedagad skönhet. Men jag tyckte ändå att hon var mycket vacker.

Wollmar minns natten då den första gudinnan försvann.

– Det var ett himla liv i en av lägenheterna på översta

våningen. Till slut hörde jag hur en person blev avhyst från festen och framåt gryningen blev allt lugnt och stilla. Men när jag skulle gå ut genom entrén morgonen efteråt var en av gudinnorna förvandlad till en vit hög av gips och damm. Han som blev avhyst hade tagit sig en svängom med henne innan han försvann. Det var mycket sorgligt.

Så var det med den första

Kattens tassande steg är det enda som hörs i den tysta trappuppgången. Han försvinner lika ljudlöst som gudinnorna gjorde en gång.

gudinnan. Men vart tog de övriga vägen? Vem jag än talar med i huset på Johannesplan 1, så undrar de alla samma sak: Var är Gudinnorna?

Den enda som har en något kallsinnig inställning till gudinnorna är den förra portvaktens dotter, men så flyttade hon också ifrån huset för länge sedan. Margareta Höglund brukade hjälpa sin mamma, att städa i "ettan". Johannesplan 1 har nämligen en styvsyster som heter Johannesplan 3. De två husen tillhör samma fastighet, men "trea" fungerade som "ettans" köksingång. Där fanns

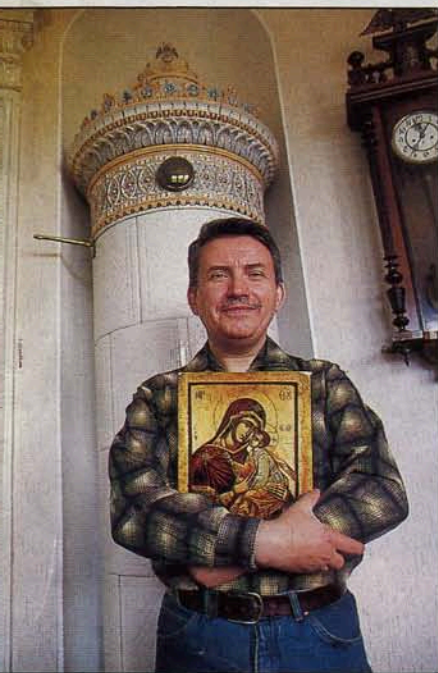
ingen pampig entré och inga överdådiga utsmyckningar. Där bodde vanligt folk, och där bodde portvakten som skötte de båda husen.

– Det var som två olika världar, säger Margareta Höglund. Två uppgångar,

två världar. Vi hade ingenting att säga varandra, annat än "Godmorgon", "Godmiddag", "Godkväll". När det kom budpojkar som skulle till ettan fick de inte gå in genom den fina entrén. Nej, då fick de gå via trean, in genom går-

den. I trean var det en härlig stämning, alla kände varann. Men från dem i ettan fick man bara en nådig blick. Mamma torkade där varje morgon. Det var en jobbig entré att städa. Och gudinnorna, de var riktiga damm-

Näst högst upp bor Anita Eriksson. Hon bodde tidigare i trean, där köksingångarna fanns och smålägenheterna. Efter renoveringen fick hon flytta till en "finare" värld.

Wollmar Holmström ser himlen och trädtopparna från sitt runda rum. Där bor han med sina ikoner.

gömmor. Det tog en halv dag att putsa dem rena.

Sedan början av 1960-talet ägs huset på Johannesplan av försäkringsbolaget Skandia. Skandia köpte det för att riva och bygga nytt, men planerna stoppades. Först i avvaktan på beslut om en ny trafikled, senare genom kommunens beslut att huset var skyddsvärt och skulle bevaras. Johannesplan hade tur och blev ett av de få 1800-talshusen som fick stå kvar i city, mycket tack vare att planerna på trafikleden frös alla andra planer i kvarteret i årtal.

Det var bara husets människor som spreds för vinden.

– Vart de i ettan flyttade, vart de tog vägen, är det ingen som vet, säger Margareta Höglund. Det var bara i "trea" vi höll ordning på varann.

Trots att huset var förfallet tyckte Wollmar Holmström mest att det var en plåga, när det slutligen skulle renoveras.

– Det betydde tre års förvisning till en förort. Det var hemska år.

När han äntligen flyttade tillbaka fick han en lägenhet med ett av de runda rummen i. Nu ser han himlen och trädtopparna. Här har han hängt upp sina ikoner och samlat minnen från resorna i öst. Det runda rummet är också en populär mötesplats för teologiska diskussioner mellan medlemmar i den ortodoxa församlingen.

"Och går det bra att vi träffas på Johannesplan?" brukar vännerna fråga försyns.

Det går bra. Och det blir kaffe och te och långa samtal. Just nu talar man mycket om "Rysslands andra dop".

– Hundratals människor låter nu döpa sig till den kristna tron i varje kyrka, varje vecka, säger Wollmar och förklarar att han fastnade för den ortodoxa läran "för att den är mer frisinnad än andra".

Det enda som för honom kan mäta sig med det rofyllda huset på Johannesplan – det är pensionatet hemma i Töre.

– Det är bara det att man skulle vara så ensam med sin

kyrka om man flyttade tillbaka ditupp.

Ljuset silas genom de etsade fönsterrutorna i trapphuset och ger sagodjuren i taket mjuka färger. Bakom dörrarna till lägenheterna är det abso- lut tyst.

– Jag saknar gudinnorna, säger Wollmar.

De fanns inte längre kvar när han återvände till huset efter renoveringen.

Gudinnorna var fyra högresta vita damer som vände sig i en ring mot den som steg in genom porten till Johannesplan 1. En var målarkonstens gudinna, en skulpturens, en arkitekturens och en musikens. Wollmar minns inte riktigt vem det var som försvann först.

Anita Eriksson en trappaner talar också med mig om gudinnorna. Men hon vet inte vem Wollmar Holmström är. Precis som han bodde hon på rivningskontrakt sedan slutet på 60-talet. Fast i "köksingången", Johannesplan 3. Hon säger som portvaktsdottern Margareta: "Där kände alla varann".

– Dörrarna stod olåsta, vi gick in och ut hos varann. Åt middagar tillsammans, hade gårdsfester.

Gudinnorna är stulna, tror hon. Frågan är bara av vem. Kanske står de i något direktörsrum, tänker hon ibland.

Det är snart sju år sedan nu, som renoveringen blev klar, men fortfarande vet Anita knappt vilka som bor i huset. Hon pratar med grannen i lägenheten intill ibland. Och en gång kom en man från någon av lägenheterna ovanpå och frågade om hon blev störd när han skrev maskin om nätterna. Det blev hon inte.

– Jag har tänkt att nån gång ska jag fråga honom om han är seriös författare, eller kanske poet. Ja, jag tror att jag ska göra det! säger Anita.

– Här i huset bor trevliga människor. Tysta och försynta, säger den gamla damen som bor i vindsvåningen under husets tornrum. Hon samttalar med mig genom ett vitt skyddsgaller.

– Det här är en fin högborgerlig fastighet, som på Strandvägen. Jag känner till

fredsställelse när jag går in genom porten här. Och i tornrummet här ovanför ser vi över hela staden. Från norr till söder. Jag brukar gå ditupp när jag har gäster och ta en drink med dem före maten. Det är ett härligt hus. Här finns allt.

Frun bakom gallret visar sig vara mor till Skandias VD Björn Wolrath.

Fru Wolrath tror att gudinnorna är på reparation.

– Jo, det har jag hört, säger Siv Mellin på fyran. Det var en lång reparation det!

När hon träffade sin man hade han en lägenhet här. När hon flyttade hit 1961 blev de uppsagda. Numera är hon den som bott längst i huset. För Mellins var de enda som inte gav med sig.

– Människor var så ledsna när uppsägningen kom. Men de flyttade ändå. De flesta gör ju som myndigheterna säger. Vi var envisa och hängde oss kvar. Vi bodde här med olika tillfälliga hyresgäster runtomkring. Revolutionsåret -68 hyrde sociologiska institutionen in sig i lägenheten bredvid, det var stökigt och alltid folk som stod i trappen och rökte. Och Franska skolan hade undervisningslokaler på bottenvåningen, så huset blev ju slitet av allt spring.

Men hur det än var så kom Johannesplan att bli den enda plats där Siv Mellin kunde tänka sig att bo.

– En gång har jag velat flytta. Det var när vår son var liten och jag fick för mig att man borde bo i hus med trädgård när man har små barn. Jag övertalade min man att köpa radhus och vi flyttade, mot hans vilja. Sedan dröjde det bara två veckor innan jag blev tokig. Som tur var hade vi inte gjort oss av med lägenheten och efter tre månader var vi tillbaka här igen.

På Johannesplan 1 lever var och en sitt eget liv. Och vad Siv Mellin minns har det alltid varit så.

– Kanske beror det på att det bott så få barn här. Vår son har nästan varit det enda barnet under alla år. Barn får väl människor att ta kontakt med varann.

För Siv Mellin är det bra som det är.

– Jag känner mig trygg här. Och jag tänker varje dag på hur vackert det är. Jag märker det ännu mer nu, sedan min man dog i våras. Här finns något av honom kvar. Kanske ser jag skönheten mer därför att det blivit uppenbart för mig hur bräckligt allting är. Hur hastigt man kan mista det vackra i livet.

Och Gudinnorna då? De står trasiga i husets källare, och det finns inga planer på att reparera dem. "Vi tycker att porten ser bra ut, som den gör idag", låter fastighetsägaren Skandia meddela. □

En titt bakom fasader

□□ Johannesplan 1 är en av 75 miljöer som presenteras i STFs nya bok **Stockholm bakom fasaderna**. Ett gemensamt intresse för Stockholm har väglett journalisten *Jörgen Persson* och fotografen *Anders Rising* i deras jakt på spännande miljöer. Här möter man butiker, bad, bibliotek, teatrar, restauranger, finrum, museer och sist men inte minst ett antal annorlunda toaletter..

Ett antal miljöer presenteras på meterlänga, helt överdådiga panoramauppslag där *Anders Rising* använt en avancerad teknik med hopkopiering av tre storformatsbilder. Det har gett möjlighet till ljussättning av fototekniskt "omöjliga" miljöer som till exempel Drottningholms slottsteaters salong.

Denna bok för alla stockholmsälskare kan beställas på postordersidorna längre bak i Turist eller köpas i bokhandeln. □